

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
DOTYCZĄCY STOLARKI Z WNĘTRZA KOŚCIOŁA
PW. ŚW. PIOTRA I PAWŁA APP
W KONIUSZY**

Kraków, 20 WRZESIEŃ 2018 roku.

Opracował: mgr Jan Szczurek

.IN PLUS.
KONSERWACJE OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH
Jan Szczurek, ul. Bronowicka 81/49
30-091 Kraków, tel. 604 126 184
tel./fax 12 398 27 48, NIP 677 172 93 40
e-mail: info@inplus-zabytki.pl
www.inplus-zabytki.pl

I. OPIS I USYTUOWANIE OBIEKTU

Pierwsza wzmianka o Koniuszy pochodzi z 1366 r., kiedy to „22 lipca król Kazimierz Wielki przywilejem danym w Krakowie, na prośbę plebana Jakuba, poddanych kościoła w Koniuszy wyłącza z pod władzy wojewody, kasztelanów, sędziów, podsędków całkowicie poddając ich władzy plebana na prawach służących Kościołowi katedralnemu krakowskiemu” – pisze ks. Jan Wiśniewski (t. 2, s. 63). W 1592 r. dziedzic Wiśnicza prawo patronatu nad plebanią w Koniuszy ustąpił Akademii Krakowskiej, a dokładnie kolegium prawnemu. Pierwsza źródłowa informacja o kościele i parafii pochodzi z 1326 r. Początkowo był to Kościół drewniany, który przetrwał do 1. poł. XV w. (został rozebrany). W 2. poł. XV w. istniał już Kościół murowany – kamienno-ceglany. W XVII w. Kościół został całkowicie przebudowany. Niestety, odnowiona Świątynia nie cieszyła długo swoim nowym wyglądem, już bowiem w XVII w. Kościół spłonął od uderzenia pioruna. Obecna Świątynia pochodzi z czasów po odbudowie z pożaru. Kościół był kilkakrotnie przebudowywany, restaurowany, a w latach 1951–1956 znacznie powiększony. Świątynia całkowicie utraciła swój pierwotny wygląd i styl. W latach 1970–1980 wykonano nową polichromię. Wyposażenie kościoła w zdecydowanej większości pochodzi z XIX/XX w. Obok Świątyni stoi drewniana, zabytkowa dzwonnica z XVIII w., wielokrotnie remontowana. Dzwony pochodzą z 1759, 1781 i 1812 r. Na terenie parafii znajdują się kaplice: drewniana w Wierzbnie pw. Św. Barbary, ufundowana przez miejscowego dziedzica, zbudowana w 1892 r., a w 2003 r. odnowiona (m.in. zniszczony dach został pokryty nowymi gontami); w Gnadowicach pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy; w Łyszkowicach pw. Krzyża Świętego w Państwowym Domu Opieki Społecznej i Sióstr Albertynek. Długosz podaje, że założycielem Koniuszy był rycerz Przybysław Szreniawita, który na górze wystawił sobie „okazały dworzec”. Według podań, pewnej nocy ogromny ogier, którego Przybysław przed trzema laty sprzedał do stada pewnemu węgierskiemu panu, przyszedł do kasztelu, prowadząc ze sobą wielkie stado kłaczy, wiodąc je nocami, aby nie dostrzeżono ucieczki. „Przybysław otworzył wrota – notuje kronikarz – i całem stadem zbogacony, na podziękowanie Panu Bogu, postawił Kościół na górze. Na pamiątkę tego zdarzenia górę nazwał Koniuszą”. Według tradycji było to w XII w. W Koniuszy obozował Tadeusz Kościuszko podążający z Krakowa do Racławic. Świadkiem tego pobytu jest kamienny stół, który do dnia dzisiejszego stoi w ogrodzie obok plebanii. Stół ten pochodzi z końca XIII w. Podczas II wojny Światowej na rozległych łąkach w Wierzbnie – miejscowości należącej do parafii – w nocy z 21 na 22 maja w 1944 r. wylądował angielski Liberator, który przywiózł do okupowanego kraju grupę „cicho-ciemych” na czele z gen. bryg. Leopoldem Okulickim. Co roku w rocznicę tamtych wydarzeń pod ufundowanym w 1993 r. obeliskiem spotykają się mieszkańcy parafii oraz kombataneci, aby trwała pamięć o „tych, którzy walczyli i umierali za Ojczyznę”. W Rzędowicach stoi obelisk upamiętniający bohatera z Racławic Bartosza Głowackiego, który urodził się właśnie w tej małej miejscowości. O tragediach, które rozgrywały się tu podczas II wojny Światowej, przypomina obelisk w Łyszkowicach. Po jednej z partyzanckich akcji – napadzie na pociąg – Niemcy zorganizowali łapankę. Pochwycili 30 mieszkańców Łyszkowic, aby ich rozstrzelać. Dowódca Niemców miał swoiste „poczucie humoru”. Postanowił, że z trzydziestki zatrzymanych mężczyzn rozstrzelanych zostanie 27 Polaków, ponieważ działo się to 27 stycznia – trzech mężczyzn ocalało.

Przedmiotem prac konserwatorskich będzie stolarka wyposażenia wnętrza kościoła: ławki, konfesjonały, drzwi, meble w zakrystii. Najstarsze ławki wykonane zapewne na zlecenie ks. Proboszcza Franciszka Minodzkiego w latach 1779- 1784.

Są to ławki posadowione na drewnianych podestach, dębowe z ornamentami stylizowanymi, roślinnymi po bokach. W nawie północnej znajduje się barokowy konfesjonał z połowy XVIII wieku- dwustronny, z drzwiami i ornamentem rokokowym w zaplecku. Podobny pod chórem organowym. Zarówno ławki jak i konfesjonał wykonane są z drewna dębowego pokrytego politurą i bejcowanego. Najnowsze ławki pochodzą z 1966 roku i są darem mieszkańców wsi Przeseławice na 1000 lecie Chrztu Polski. Drzwi prowadzące do kruchty zachodniej i północnej zapewne pochodzą z XIX wieku. Dębowe, bejcowane na kolor czarny- mahoń. Pokryte bezbarwnym błyszczącym lakierem. Meble w zakrystii wtórnie przemalowane niefachowo, farbami ftalowymi na kolor jasno brązowy. Przemalowane również mosiężne szyldziki i klamki i uchwyty.

II. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan stolarki jest różny. Najstarsze ławki są w złym stanie. Podesty ich są silnie uszkodzone. Brak fragmentów desek.

Stolarka pokryta fałszywą patyną i brudem, nagromadzonym przez lata. Są miejsca zarówno na ławkach, konfesjonałach jak i drzwiach uszkodzone mechanicznie i wynikające z normalnej eksploatacji wewnątrz. To zarysowanie, ubycia, przetarcia. Widoczna jest również destrukcyjne obecność i działalność owadów szkodników drewna. Są miejsca rozeschnięte i rozklejone prezentujące szeroki szczeliny. Przetarcia i ubycia lakierobejcy do drewna. W bardzo złym stanie są meble w zakrystii – wielokrotnie przemalowane farbami ftalowymi, po ubytkach i po metaloplastyce szyldzikach i klamkach. Poniszczone i uszkodzone mechanicznie, niektóre ozdobne listwy profilowane.

Stratygrafia (prawdopodobna) ławek i konfesjonałów z kościoła parafialnego w Koniuszy przed konserwacją.

Warstwy technologiczne	Oznaczenie graficzne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw
1		III	1966 rok	Ławki w nawie głównej 1966 rok
2		II	XIX/XX wiek	Lakierobejca przemalowanie współczesne.
3		I	XVIII wiek	Politura szelakowa pierwotna
4		I	XVIII wiek	Szyderka boków i zaplečka

Program prac konserwatorskich

5		I	XVIII wiek	Drewno siedzisk i klęczników ławek i konfesjonatów
6		I	XVIII wiek	Drewniana konstrukcja podestów drewno świerkowe

III. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Celem prac konserwatorskich będzie powstrzymanie i zlikwidowanie przyczyn powstawania destrukcji, poprawa walorów estetyczno- plastycznych i przywrócenie pierwotnego wyglądu (zwłaszcza przemalowanym meblom w zakrystii).

Prace techniczne muszą zlikwidować obecność mikroorganizmów w postaci pleśni i grzybów, zlikwidować destrukcyjną działalność owadów szkodników drewna. Usunięte powinny zostać wszelkie nawarstwienia wtórne w postaci przemalowań działających na drewno uszczelniająco i bardzo nie trafionych stylistycznie oraz nieestetycznych. Odsłonięta zostanie pierwotna, kolorystyka i kompozycja stolarki.

Do zadań konserwacji technicznej i zabiegów dezynfekcji i impregnacji należeć będzie poprawa parametrów wytrzymałości mechanicznej drewna. Stabilizacja i konsolidacja elementów rozluźnionych, rozeschniętych, rozklejonych. W miejscach gdzie deski podestów są silnie uszkodzone proponuje się ich wymianę na nowe.

Poprawę odbioru wizualnego, estetyczno- plastycznego uzyska się poprzez uzupełnienie ubytków pierwotnych warstw dekoracyjnych, rekonstrukcję politur i bejcowań.

Z wykonanych prac sporządzona zostanie dokumentacja konserwatorska.

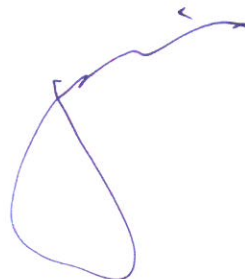
PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

DREWNO ŁAWEK, KONFESJONAŁÓW I DRZWI

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej przed konserwacją.
2. Wykonanie sond stratygraficznych i badań laboratoryjnych w celu ustalenia pierwotnej budowy technologicznej i chronologicznej – kolorystyki. Dotyczy silnie przemalowanych mebli w zakrystii.

Program prac konserwatorskich

3. Demontaż i przewiezienie elementów mebli do pracowni, poprzedzone pomiarem temperatury i wilgotności powietrza, aby takie zapewnić w pracowni.
1. Wykonanie prób oczyszczania powierzchni stolarki. Proponuje się wykonać próby z użyciem terpentyny i alkoholu etylowego zmieniając proporcje mieszaniny: 3:1, 2:1; 1:1. Neutralizacja terpentyną przez przetarcie zwilżonymi tamponami waty bądź liny.
2. Usunięcie przemalowań wykonanych wtórnie farbą ftalową, dotyczy mebli w zakrystii. Wykonanie za pomocą past na bazie dwumetyloformamidu, acetonu. Możliwe jest również, umiejętne zastosowanie gotowych preparatów typu Skansol. Neutralizacja terpentyną lub benzyną lakową.
3. Zabiegi dezynfekcji i dezynsekcji drewna w celu likwidacji destrukcyjnej działalności owadów szkodników drewna. Likwidacji pleśni i grzybów. Powlekanie drewna preparatem Ksirein, iniekcje w otwory po owadach za pomocą strzykawek. Ostonięcie na jakiś czas miejsc dozowania preparatu folią.
4. Uzupełnienie ubytków w drewnie za pomocą masy o składzie trociny drewna odpowiedniego rodzaju jako wypełniacz oraz Osolan KL jako spoiwo. Opracowanie odpowiedniej faktury. Szlifowanie i polerowanie.
5. Izolacja kitów szelakiem.
6. Klejenie i konsolidacja elementów odspojonych – klej do drewna, ściski, wstawki z drewna w miejscach dużych ubytków – np. podesty wymiana zniszczonych desek.
7. Wykonanie rekonstrukcji politurę za pomocą najwyższej jakości lakierobejcy f-my Levis. Satynowy lakier o odpowiednim kolorze. Kładziony za pomocą tamponów waty owiniętej w płótno lniane.
8. Konserwacja metalowych, mosiężnych klamek i szyldzików. Tam gdzie są współczesne rekonstrukcja na stylowe z epoki, wg zachowanych wzorów. Polerowanie pastą na bazie tlenków chromu i zabezpieczenie Paraloidem B-72 w toluenie.
9. Dokumentacja fotograficzna ilustrująca przebieg i efekty konserwacji. Przed, w trakcie i po konserwacji.

Fot nr 1 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok rokokowych ławek z połowy XVIII wieku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 2 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok rokokowych ławek z połowy XVIII wieku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 3 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok rokokowych ławek z połowy XVIII wieku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 4 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok ławek z roku 1966.
Stan we wrześniu 2018 roku.

Fot nr 5 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok ławek z roku 1966.
Stan we wrześniu 2018 roku.

Fot nr 6 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok ławek z roku 1966. Stan we wrześniu 2018 roku. Duże ubytki w skutek destrukcyjnej działalności owadzych szkodników drewna.

Fot nr 7 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok stali z XIX/XX wiek.
Stan we wrześniu 2018 roku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 8 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok stali z XIX/XX wiek.
Stan we wrześniu 2018 roku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 9 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok rokokowych ławek z połowy XVIII wieku. Uszkodzenia podestów. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 10 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok rokokowego konfesjonału z połowy XVIII wieku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 11 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok rokokowego konfesjonułu z połowy XVIII wieku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 12 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok rokokowego konfesjonatu z połowy XVIII wieku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 13 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok rokokowego konfesjonału z połowy XVIII wieku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 14 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok współczesnego konfesjonu 1956-1958 rok. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 15 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok rokokowego konfesjonatu z połowy XVIII wieku. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 16 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok drzwi wejściowych do kościoła przez kruchtę. XIX wiek. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 17 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok drzwi wejściowych do kościoła z lat 1956-1958. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 18 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok drzwi wejściowych do kościoła przez kruchtę. XIX wiek. Stan w sierpniu 2018 roku.

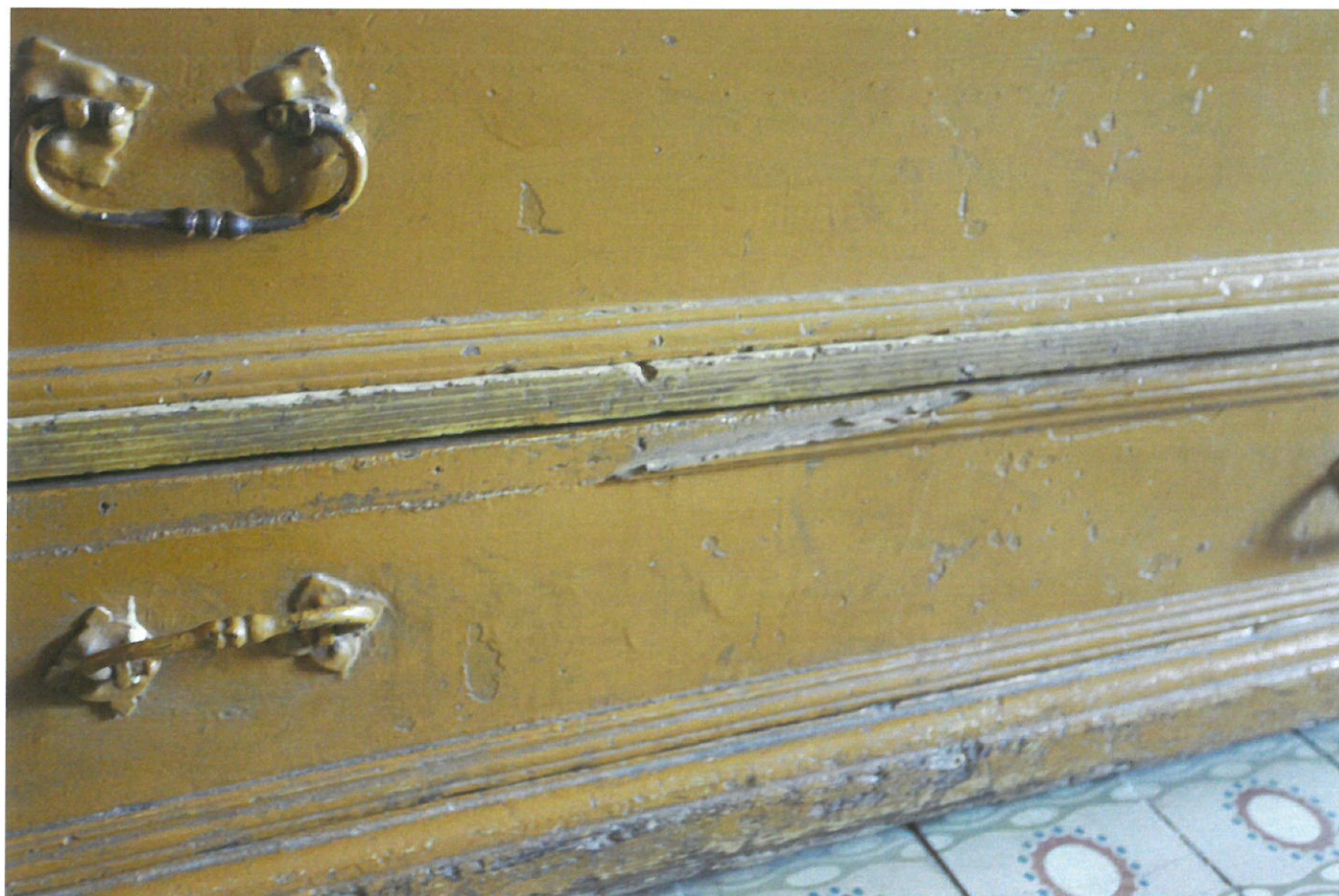
Fot nr 19 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok mebli w zakrystii kościoła. XIX wiek. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 20 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok mebli w zakrystii kościoła. XIX wiek. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 21 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok mebli w zakrystii kościoła. XIX wiek. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 22 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok mebli w zakrystii kościoła. XIX wiek. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 23 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok mebli w zakrystii kościoła. XIX wiek. Stan w sierpniu 2018 roku.

Fot nr 24 Koniusza, kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła. Widok mebli w zakrystii kościoła. XIX wiek. Stan w sierpniu 2018 roku.